

kendte Præst, Peter Rørdam. Det var Pastor Skaarup, som indførte ham hos Karoline Amalie. Rørdam gjorde straks med sin kraftige, meget ejendommelige Personlighed et overordentlig godt Indtryk paa Karoline Amalie, og dette Indtryk svækkedes ikke, men styrkedes, eftersom Tiden gik, og der udviklede sig imellem dem et af de smukkeste Venskaber, som der vist nogensinde har været mellem Mand og Kvinde. Da et Grundtræk i begges Karakter var en aldrig svigtende Sandhedskærlighed, saa blev ogsaa deres Venskab præget deraf; det var trods al Dybde og Inderlighed i Følelsen alt andet end blødsødent, og de var aldrig bange for at sige hinanden Sandheden. Rørdam var stærkt greben af Grundtvig, saavel af hans kirkelige og folkelige Syn som af hans Skoletanker; og sikkert har Karoline Amalies Tanker om de Ting klaret sig meget ved Samtaler med ham, som var en ualmindelig dygtig Skolemand*). Rørdam blev nogle Aar senere Præst i Mern ved Præstø, men da — efter at Karoline Amalie var bleven Enke — Præstekaldet i Lyngby, hvorunder Sorgenfri hørte, blev ledigt, tog Myn-dighederne Hensyn til Enkedronningens Ønske og ansatte Peter Rørdam i det ledige Embede. Saaledes var han i en lang Aarrække lige til hendes Død ikke alene hendes Ven, men hendes Sognepræst, og om Sommeren, naar hun opholdt sig paa Sorgenfri, kom han daglig paa Slottet. Det er vist sjældent, at der er det Forhold imellem en Undersaat og hans Dronning, som der var imellem de to. Det kunde være fristende at fortælle en hel Del derom; men det vilde blive altfor langt. Allerbedst lærer man det at kende ved at læse den Brevveksling mellem dem, der er offentliggjort i en Bog om Peter Rørdams Liv, der udkom for nogle Aar siden.

(Fortsættes.)

Lykkelig.

Alt Arbejde, selv Bomuldsspinding, er hæderligt; kun Arbejde er hæderligt; lad det siges og indskræpes! Et roligt Liv er ikke for noget Menneske.

Mon ikke hele Usselheden, hvad jeg kalder hele Gudløsheden ved Menneskets Veje i disse Slægtled, kaster sin Skygge for os i denne hans uud-sigelige Livsvisdom: den Forandring at blive, hvad han kalder »lykkelig«.

»Lykkelig«, min Broder, hvad Forskel gør det, om du er lykkelig eller ikke? »Idag« bliver saa hurtigt »Igaar«, alle »Imorgen« bliver »Igaar«; og saa er der ikke Spor af det Spørgsmaal om »Lykken«. Men der er et helt andet Spørgsmaal.

Det er til syvende og sidst et Menneskes eneste Ulykke, at han ikke kan arbejde, at han ikke kan faa sin Bestemmelse som Menneske opfyldt. Se, Dagen gaar hurtigt, vort Liv gaar hurtigt forbi; og Natten kommer, da ingen kan arbejde. Naar først Natten er der, — er vor Lykke, vor Ulykke helt ude; forsvundet, rent borte; en Ting, som har været. Men vort Arbejde — se, det er ikke forbi; det er ikke forsvundet; se vort Arbejde, det bliver, eller Forsømmelsen af det bliver; — bliver for uendelige Tider og Evigheder; og det er nu det eneste Spørgsmaal, vi for bestandig har at gøre med. Den korte Dag med alt sit Spektakel, med sine støjende Gøglebilleder, sine stakkels Kroner af Guldpapir, er omme, og den guddommelige Nat med sine Stjerne-diademer, med sine Tavsheder og sine Sanddruheder er kommen! *Hvad har du udrettet og hvordan?*

Carlyle.

*) Da Asylskolen blev oprettet, havde hun dog ogsaa gjort Bekendtskab med Grundtvig selv.

Det svage Køn.

Har De, ærede Læser af »Kv. og S.«, nogensinde prøvet at være rigtig nervøs — rigtig overnervøs, og ved Siden deraf maattet passe Deres Hus som sædvanligt? Har De det, har De ogsaa kendt Følgerne af det — snurrige Følger kunde man kalde det, hvis man ikke saa tit selv med Omsorg fik dem gjort sørgelige.

Det er f. Eks. Lørdag, og man skal betænke Maden for Søndagen. Søndagen, der saa hensigtsmæssigt forøvrigt, baade fra Kirken og Køkkenet set, er Ugens centrale Dag. Rimeligst er det — ikke sandt? — at tage en Steg, som kan forslaa hen i Ugen og komme smuk, stadelig og indbydende paa Søndagsbordet i Morgen. Den Sag synes ikke besværlig at ordne, men er man nervøs, slipper man ikke saa let med at betænke den Steg. Tænke paa den, det maa man, uagtet man trænger til at hvile sine Tanker; men har man saa først med Anstrængelse faaet fat paa den Tanke om Steg, hænger man fast ved den. Alt i Ens Hjerne bliver efterhaanden til Tanke om Steg; man hvirvles rundt med den Steg, indtil man mindre er at betragte som et tænkende Væsen end som en Slags Drabant til en Tanke, Drabant til Søndagsmaden, ligesom Maanen er det til Jorden.

Allerførst er der det: hvilken Steg man skal vælge. Ganske vist vil man bedst eller rettere først kunne dømme derom, naar man ser selve Kødet henne i Slagterbutikken; men det kan dog ikke skade at tænke derover i Forvejen. Valgte man nu en Kalvesteg, var det jo muligt, man kunde fortryde bagefter, at man ikke valgte en Oksesteg, og det vil derfor ikke blot være rigtigst, men ogsaa ærligst, at sige til Slagteren, at man mulig kommer og bytter Kalvestegen.

Men har man nu faaet indkøbt sin Steg, og den ligger lysvirkelig ude i Spisekammeret, ventende paa den næste Dag at gaa al Kødet Gang, saa faar man dog ikke Fred. Man kan gaa i Seng, søge Glemsel og Ro — det nytter alt sammen intet, naar Nerverne regerer med En, i Stedet for at være et skikkeligt Tyende. Selve Hovedpuden hviker om Madbehov, om alt det, som først hører næste Dag til, og som for et sundt og naturligt Menneske er netop blot den Dags Plage og Glæde.

Thi der er det kedelige ved denne nervøse Slags Forsorg, at den slet ikke lover godt for Søndagen. Efter alt dette Hovedbrud er der ikke megen Udsigt til, at man tager fat paa dette centrale — Stegen med noget særligt lykkeligt Haandelag; for Ens eget Vedkomme er der endog al Udsigt til, at Spekulationen har for-dærvet En Smagen for Maden. Medens den øvrige, sorgløse Flok møder og nyder med »Appetit«, d. v. s. kommer fra Tankebeskæftigelse med helt andre Ting og med frisk og naturlig Opmærksomhed for det, der nu bydes, sidder Husmoderen der led ved sit Resultat, der selvfølgelig i eet eller andet afviger fra hendes overspændte Forventninger.

Som en saadan overnervøs Husmoder, synes det mig, at vi netop sidder i det, hvad Skønlitteraturen angaar. I vor Tid er jo alle nervøse, og mest af alle er vel Skønaanderne det; maaske er Skønaand kun et Velklangsnavn for de Mennesker, hvis Nerver fremfor andres har Overhaand, noget der i vore Dage ellers maa gøre Skønaandsbestillingen ret faretruende for et Menneske. Der er ved vore velrenomerede Forfattere og ved saadanne Husmødre ganske det samme Præg af tvangstænken Væsner, — at sige om vore Forfattere, at de forfølger en Tankegang, er kun sandt paa den Vis, som visse andre vedtagne Usandheder er sandt — (som at Solen »staar op« og »gaar ned«) — i Virkeligheden er det Tankegangen, som behersker Forfatterne.

Hvilken den Tvangstanke er, som moderne Bøger hovedsagelig drejer sig om, ved jo enhver, saa det turde maaske være mig tilladt ikke at nævne den ligefremt ved dens Navn. Det kan gaa med meget tit brugte Ord, som med Retter, der bydes En uden Afveksling; man gider ikke tage dem i sin Mund, naar man paa

nogen Maade kan undgaa det. Den personlige Særhed har jeg desuden, at jeg ikke frivilligt giver mig hen under Tvangstanken — ja, jeg kalder det Særhed, fordi det almindelige jo synes at være, at saavel de, der sejler med Strømmen i Literaturen, som de, der sejler imod den, hejser deres Tvangstanker til Tops. Den forstandige Maade at bekæmpe Tvangstanker paa, er jo nok som man vel ved, at vende Opmærksomheden hen paa »noget andet«, men den gængse Maade er unægtelig her, at man debatterer Tvangstankerne selv. Interessant kunde det være at faa Rede paa, hvor mange flere Læsere, Gustav Wied f. Eks. har faaet ved selve Angrebene paa hans Bog. Formodentlig mener de, der gør offentlig Indsigelse mod vor Skønlitteratur, at den er inde paa gale Veje; men det er ikke godt at forstaa, hvorfor de saa udelukkende synes at læse de Bøger, hvori de sporer Usædelighed, og med Omhu leder Almenhedens Tanker hen netop paa saadanne Bøger.

Man skulde synes, at der maatte være godt Marked for nye Tanker, der hvor Misfornøjelsen med de gamle er stor, men saa ligefremt forholder det sig dog ikke. Virkeligheden er gerne lidt mere indviklet end efter Tankernes Anslag, især vor Tids Virkelighed, hvor Menneskene, baade Menneskesamfund i det store og de Samfund af menneskelige Tanker, som hedder Personligheder, kappes om Mangel paa Konsekvens. Man har desuden i vore Dage fundet paa en Adskillelse af Tankerne i saakaldte normale og abnorme, som ikke kan kaldes heldig for Aandsudviklingen, naar man husker paa, at Maalet maa være, at faa al menneskelig Tanke belyst og ind under Forstaaelse. Med abnorme Tanker forstaaer man nemlig ikke, som man skulde tro, Tanker, som det er Tiden forbeholdt at bringe henimod Norm; nej, Opfattelsen af normalt og abnormt er aldeles ikke den af to Ting, der begge ligger i Fremskridtslinie, men af to Ting, der strider imod hinanden. Vel gennemfører man ikke denne Opfattelse — saa var man jo ikke sin Tids Barn! — det kan hende, at man lader Abnormiteter smutte igennem om paa den anden Side, Æressiden, af det normale, og giver dem Titlen: Genialitet; men fordi man vakler, bliver Definitionerne ikke bedre, derimod nok Virvaret større, med Hensyn til, hvor man egentlig skal anbringe hvad.

De gamle, som jo ogsaa var saa ganske anderledes støbte i eet end vi, havde en bedre gennemført Anskuelse af, hvad vi kalder abnormt. De regnede alle de dunkle, uudforskede Sindstilstande — den erotiske derunder indbefattet — ind under det gaadefulde, under Mysterierne. Men Mysterier og Mystik, det var Alvor for dem, ikke Leg og Leflen, som før vor Tids Skønaander, der anvender »den Slags«, ja, jeg tror, det kaldes, til Underholdning — (og det er maaske ogsaa nøjere set underholdende for os Undermennesker, fremfor slet ingen Ting at bestille, at læse og skrive sligt, medens vi venter paa Overmenneskene). De gamles Mysterier var hellige, de var planlagte Midler til Indvielse i Sjælens Hemmeligheder, thi disse videbegærlige Mennesker syntes ikke, de vidste nok, og det tilfredsstillende dem ikke paa Slump at skære lidt Tanker fra hist og her og kaste dem bort som Vanvid. De kaldte det altsammen for Vanvid, alt dette gaadefulde, de loddede efter, men ved Vanvid forstod de Gudernes Skænk, som Menneskene havde at tolke og at tyde, ikke at vende sig fra eller dele for Magelighedens Skyld i besyngelsesværdigt og uværdigt.

Men i vor Tid — lad nogen i vor Tid tage Mystik alvorligt, erfaringsmæssigt, skildre eller prøve paa at skildre Virkelighedsvidunderligheden, der endnu for Erkendelsen er som opdukkende Land i Horisonten, søge at kortlægge en Stump af det ukendte, som øjnes fra selve det kendte, saa skal man snart faa at vide, hvad det betyder, at Tiden har dette nemme lille Udtryk ved Haanden, der siger saa lidt, men affejer saa grundigt — saa er man, hedder det, inde paa det abnorme.

Og dog lod det sig paastaa, at det netop er en Smule saakaldt abnormt,

en Smule af det ubelyste nede fra Menneskesindenes Dybder, som Bevidsthederne trænger til at faa tilført, hver Gang de normalt ansatte Tanker er blevne udslukte Tanker, om hvilke man blot vanemæssig traver i Ring. Den, som det lykkes for at indsmugle en Slump abnormt, er det netop, man er bleven enig om at kalde Geni og at sætte op mellem Stjernerne.

Hvad var det vel — lidt konsekvent talt — som Goethe til en Begyndelse præsenterede Verden andet end et rent abnormt Menneske? Det er dog klart, at fra et næringsdrivende Synspunkt — og Normen i Samfundet er jo tydelig nok at være næringsdrivende — maatte Werther ubetinget kaldes forrykt. Men Forholdene eller Udviklingen førte nu til, at Werthertilstanden interesserede Sindene i højere Grad end den frastødte og optoges til Drøftelse — i den Grad grundigt optoges til Drøftelse, at Skønlitteraturen egentlig lige til nu har været en Wertherreminiscens — om man skal udtrykke det saaledes; at Literaturen lever af Werthertilstanden eller dør af den, det bliver en Smagssag.

Denne Werthertilstand altsaa, blev man enig om at afgrænse helt fra de abnorme Sindstilstande og gav den et Egennavn: erotisk Tilstand, hvad der jo ogsaa behøvedes, for at Poesien kunde florere, thi som ethvert Menneske ved, behandler Digtere ellers ikke abnorme Sindstilstande uden at tilsætte Navn af Digtere.

Denne Stump Abnormitet, som Goethe paa den Maade fik ledet ind under Opdyrkelse og frem mod Forstaaelse, er desværre; kunde man sige, ikke længere en Abnormitet, men en Trivialitet, man kunde trænge til at forskaanes lidt for til en Forandring. Ikke saaledes at forstaa, at den erotiske Tilstand skulde være saa fortrinlig belyst og forstaaet, som ønskes kan, men dens Bekendere — det passer bedre her at tale om Trosbekendelse end om Studium — har for uforsigtig sat deres kære, stadige Tanke paa Lirekasse; de har for ufint og ukunstnerisk forsømt Kontrastvirkningens Middel, holdt det skiftende Lys borte, som fra andre Sjæls-tilstande lod sig kaste hen over deres atter og atter tilbagevendende Emne. Derfor staar vi nu, som vi staar, overfor denne Literatur, trætte og ilde berørte af Lirekassespektaklet og med voksende Harm over den megen uafstemte Grelhed, som kalder sig Kunst.

Det være langt fra mig at paastaa, at der skal klages over vore Forfattere fikse Ide. Man skal blot tap-pert føre andre Emner paa Bane. Hvis man er med i et Selskab, som af forskellige Grunde — sligt er ikke til at beregne — bliver et mislykket Selskab, saa sidder man ikke kom-stille og klager sig siden over, at der blot blev talt om Ting, som det ikke var værd at høre paa — med mindre man er et underlig konfust tænkende Menneske. Det er dog indlysende, at Fejlen ved et Selskab ikke kan være den Underholdning, der er, men den Underholdning, man lader det mangle paa, og »man« gør man altid bedst i, da man jo er sig selv nærmest, at oversætte ved første Person i Enkelttal. Kommer der altsaa Ked-sommelighed ud af det Hele, saa er det meget kedeligt, at man selv er saa kedelig — det er alt.

Der, hører Overlegenhed til, vil man sige, for at gøre sig gældende i et Selskab paa Trods af den Tone, som hersker. Javel — der hører endogsaa mere til end Overlegenhed, der hører Held til for at skaffe sig Øren-lyd, og atter Held til, naar der om-sider lyttes til En, at der ikke lyttes i Tavshed helt uden Modification. Thi ligesaa mange plaprende Munde, der kan være, hvor det gælder for-tærskede Emner, ligesaa mange haard-nakkede lukkede Munde kan der være, naar nye Emner søges indførte i Dis-kussionen. Men dette forander ikke Sagen en Smule. Kravet er simpelt og urokkeligt: at der maa tales om noget andet. Overlegenheden raader man vel ikke for, skønt egentlige »Goether« behøver man nu ikke at være bange for, man falder i Talen, og Heldet skaffer man sig ikke selv eller i alt Fald ikke alene, men hvad man raader for, det er sit Mod, sin Uforsagthed til at gøre det, som man anser for at være det rette.

Helga Johansen.